

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені. О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять, організації самостійної
та виконання контрольної роботи
із навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної і заочної форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка,
освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2023**

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної та виконання контрольної робіт із навчальної дисципліни «Економічна історія України та світу» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка, освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка») / Харків. нац. ун-т міськ. гос-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. О. В. Ярмак. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 59 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. О. В. Ярмак

Рецензент

Г. І. Рибак, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економічної теорії та міжнародної економіки, протокол № 8 від 18 травня 2023 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Плани практичних занять за змістовими модулями і навчальними елементами	7
Змістовий модуль 1 Доіндустріальна економіка.....	7
Тема 1.1 Економічна історія як наука.....	7
Тема 1.2 Періодизація економічної історії.....	8
Тема 1.3 Господарство первісного суспільства та особливості зародження східних цивілізацій.....	8
Тема 1.4 Господарство та економічна думка стародавнього Єгипту та Вавилону.....	10
Тема 1.5 Господарство й економічна думка стародавніх Китаю та Індії.....	12
Тема 1.6 Особливості господарського розвитку та економічної думки періоду формування світових цивілізацій (VIII ст. до н.е. – V ст. н.е.).....	13
Тема 1.7 Господарство та економічна думка суспільства Європейської цивілізації в період середньовіччя (V–XV ст.).....	16
Змістовий модуль 2 Становлення та розвиток індустріальної економіки... ..	19
Тема 2.1 Формування передумов ринкової економіки в країнах Європейської цивілізації (XVI ст. – перша половина XVII ст.).....	19
Тема 2.2 Суть та наслідки промислового перевороту у світі.....	22
Тема 2.3 Ринкове господарство країн в період монополістичної конкуренції (друга половина XIX ст. – початок XX ст.).....	25
Тема 2.4 Соціально-економічний розвиток України у XIX ст. – початку XX ст.....	29
Змістовий модуль 3 Постіндустріальна економіка: становлення, розвиток, проблеми і перспективи для України.....	30
Тема 3.1 Господарство та економічна думка в період державно-монополістичного розвитку суспільств Європейської цивілізації (перша половина XX ст.).....	30
Тема 3.2 Розвиток національних економік країн Європейської цивілізації в системі світового господарства під впливом науково-технічної революції (друга половина XX ст.).....	34
Тема 3.3 Економічний розвиток України в умовах радянської економічної системи.....	37
Тема 3.4 Формування засад ринкового господарства в Україні (90-ті роки XX ст.).....	40

Методичні рекомендації до виконання контрольної роботи з дисципліни «Економічна історія України та світу».....	45
Тематика контрольних робіт з дисципліни «Економічна історія України та світу» (для студентів заочної форми навчання).....	46
Питання до заліку з дисципліни «Економічна історія України та світу».....	49
Порядок поточного та підсумкового оцінювання знань з дисципліни.....	52
Список рекомендованих джерел.....	56
Додаток А.....	58

ВСТУП

«Економічна історія України та світу» є вибірковою дисципліною з підготовки бакалаврів. Навчальна програма дисципліни «Економічна історія України та світу» складена відповідно до нормативної програми освітньо-професійної підготовки бакалаврів з економіки.

Історії економіки та економічної думки належить важливе місце в системі економічних наук внаслідок накопиченню конкретних фактів економічного розвитку окремих країн та аналізу економічних процесів, що відбувалися в різні епохи. Розв'язання проблем національного відродження України, становлення її як економічно розвиненої держави неможливе без вивчення і осмислення історичної спадщини світової економічної думки, складовою якої є економічна думка України, засвоєння історії економічної науки, основних етапів її становлення та розвитку, вивчення господарської діяльності народів, різних типів господарств, аналіз конкретних галузей економіки, економічної політики держав у різних країнах світу, в різні історичні періоди, починаючи із зародження людства, закінчуючи сьогоденням.

Вивчення дисципліни важливе для виявлення об'єктивних взаємозв'язків як у світовій, так і вітчизняній економіках. Набуття необхідного рівня знань у галузі історії економіки сприяє формуванню в майбутнього економіста творчих навичок, які дозволять вільно орієнтуватися у проблемах економічної історії та теорії, порівнювати різні теоретичні підходи та приймати самостійні рішення під час практичної реалізації економічних завдань.

Метою викладання навчальної дисципліни «Економічна історія України та світу» є ознайомлення із загальними тенденціями, закономірностями, характерними ознаками господарського розвитку світу та специфіки економічного життя України; вивчення історичного процесу появи та розвитку різноманітних економічних ідей і теорій.

Практичні заняття з дисципліни «Економічна історія України та світу» проводяться для бакалаврів усіх форм навчання. Мета їх – поточна перевірка

рівня засвоєння навчального матеріалу з окремих тем дисципліни, які винесені на практичні заняття, а також обговорення певних проблем та питань, які самостійно підготовлені студентами у вигляді рефератів та наукових доповідей. Крім цього, на практичних заняттях передбачається проведення комплексно-модульного контролю, тобто перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу змістових модулів.

На практичні заняття виносяться найважливіші й найскладніші питання дисципліни. При підготовці до занять потрібно передусім ознайомитися з матеріалами навчального посібника з відповідної теми та з дисципліни «Економічна історія України та світу», а також понятійним апаратом. Далі доцільно розглянути рекомендовану додаткову літературу відповідно до певної теми. Особливу увагу потрібно звернути на питання і завдання для самоконтролю, обов'язково перевірити рівень своїх знань, виконавши тестові завдання.

Для обговорення на практичних заняттях обрано 16 тем, у яких розглядаються проблеми становлення й розвитку економіки України та світу; економічна політика провідних держав на різних етапах історичного розвитку, історичний досвід соціально-економічних реформ; суть, основні характеристики типів економічних систем у контексті цивілізаційного процесу та залежно від різних критеріїв класифікації; історичний розвиток типів і моделей економічних систем, їх структурних підсистем та елементів на різних економічних рівнях і на прикладі провідних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Японія) та України з урахуванням чинників політичної, соціальної та духовної сфер суспільного життя; історію міжнародної економіки як системи світового господарства та міжнародних економічних відносин; історію економіки України в контексті європейського та світового цивілізаційного процесу.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ І
НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ДОІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Тема 1.1 Економічна історія як наука

План практичного заняття

1. Предмет і методологія дисципліни, її місце в системі економічних наук.
2. Проблеми періодизації історії розвитку економіки. Цивілізаційна парадигма суспільного розвитку.
3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Основні підходи до вивчення економічної історії.
2. Цивілізаційний підхід в аналізі стадій господарського розвитку: етапи його розвитку, моделі та представники.

Питання і завдання для самоконтролю:

1. Яка мета вивчення дисципліни?
2. Яке завдання вивчення дисципліни?
3. Які методологічні засади історії економіки?
4. Періодизація історії розвитку економіки.
5. Яку роль відіграє економічна історія в системі вищої економічної освіти?
6. Якими є завдання економічної історії на сучасному етапі?

Тема 1.2 Періодизація економічної історії

План практичного заняття

1. Історико-хронологічний підхід.
2. Лінійно-формаційний підхід.
3. Цивілізаційний підхід.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте зв'язки історії економіки та економічної думки з іншими науками.
2. Вкажіть методи дослідження історії економіки.
3. Назвіть основні функції, які виконує історія економіки та економічної думки.
4. Назвіть основні критерії періодизації економічної історії.
5. Поясніть суть хронологічного (історичного) методу теоретичного дослідження.

Тема 1.3 Господарство первісного суспільства та особливості зародження східних цивілізацій

План практичного заняття

1. Господарство первіснообщинного суспільства.
2. Особливості зародження східних цивілізацій.
3. Еволюція первісного суспільства на території України.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Рід і сімейство приматів, до яких належать люди. Австралопітеки. Людина уміла – *Homo habilis*.
2. Ремесла, скотарство і землеробство часів неоліту.
3. Обмін, організація влади та наукові знання часів неоліту.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Яке значення має господарська діяльність людей первісного суспільства в економічній історії людства? Поясніть, чому неолітична революція була перехідним періодом від варварства до аграрної цивілізації.
2. Охарактеризуйте основні етапи господарської еволюції первісного суспільства.
3. Перелічіть фактори, що зумовили перехід до відтворювального господарства в період первісної доби.
4. Охарактеризуйте основні здобутки господарства первісних племен на території України.
5. Чим займалося населення трипільської культури?

Тести

1. Перше об'єднання людей називалося:
 - а) первісний гурт;
 - б) рід;
 - в) плем'я.
2. Останнє похолодання на Землі сталося:
 - а) 20 тис. років тому;
 - б) 10 тис. років тому;
 - в) 12 тис. років тому.
3. Першим знаряддям праці у людей були:
 - а) кістяний гарпун;
 - б) палка-копалка, рубило, дрючок;
 - в) кам'яна сокира.
4. Первісне суспільство учені поділяють на такі періоди:
 - а) давній кам'яний вік, мідно-кам'яний вік;
 - б) палеоліт, мезоліт, неоліт;
 - в) палеоліт, мезоліт, неоліт, мідно-бронзовий вік, залізний вік.
5. Людина розумна – це:

- а) неандерталець;
 - б) кроманьйонець;
 - в) олдувайська людина, пітекантроп.
6. Доба трипільської культури на території України:
- а) III–I ст. до н. е.;
 - б) IV–III тис. до н. е.;
 - в) I тис. до н. е. – V ст. н. е.

Теми наукових доповідей

1. Сім чудес Трипільської культури.
2. Господарювання людини прямоходячої (*Homo erectus*). Час існування на землі.
3. Пітекантропи і синантропи.
4. Економіка людини, що проживала на території України часів мезоліту.
5. Хлібороби та скотарі. Домінування скотарства у період ранньої бронзи. Конфлікт кочівників та осілих хліборобів.

Тема 1.4 Господарство та економічна думка стародавнього Єгипту та Вавилону

План практичного заняття

1. Господарський розвиток та економічна думка в Месопотамії.
2. Господарський розвиток Стародавнього Єгипту та його відображення в економічній думці.
3. Суспільство Крито-Мікенської цивілізації та особливості його господарського розвитку.
4. Господарство населення доби бронзи та раннього заліза на території України.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Подайте характеристику економічних поглядів Ксенофонта і Платона?
2. Особливості економічного розвитку перших цивілізацій Аккаду.
3. Особливості економічного розвитку перших цивілізацій Давній Вавилон.
4. Особливості економічного розвитку перших цивілізацій Месопотамія.
5. Особливості економічного розвитку перших цивілізацій Єгипет.

Тести

1. До країн Давнього Сходу вчені відносять:
 - а) Давню Індію, Китай, Грецію;
 - б) Давній Єгипет, державні утворення Межиріччя;
 - в) Давній Єгипет, Індію, Китай, Месопотамію.
2. Найбільшим господарським досягненням єгиптян були:
 - а) зрошувальна система для землеробства;
 - б) відгінне скотарство;
 - в) торгівля слоновою кісткою.
3. Жителі Межиріччя в давні часи успішно займались:
 - а) мореплавством, землеробством, споруджували греблі;
 - б) землеробством, кочовим скотарством;
 - в) землеробством, спорудженням гребель і каналів.
4. Найпоширенішими сільськогосподарськими культурами в Давньому Межиріччі були:
 - а) ячмінь, просо, картопля;
 - б) горох, льон, виноград, помідори;
 - в) ячмінь, просо, льон, горох, цибуля, часник, виноград, яблука.
5. Відомі державні діячі Давнього Єгипту та Межиріччя:
 - а) Рамзес II, Тутмос III, Соломон;

- б) Ехнатон, Ніфертіті, Хаммурапі;
- в) Анвар Садат, Клеопатра.

Тема 1.5 Господарство й економічна думка стародавніх Китаю та Індії

План практичного заняття

1. Господарство та економічна думка стародавнього Китаю.
2. Господарство та економічна думка стародавньої Індії.

Матеріали для самостійної підготовки

Перші цивілізації міст-держав Індії Хараппа і Мохенджо-Даро.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які економічні ідеї відображені в давньоіндійському вченні про вигоду?
2. Економічна думка Стародавнього Сходу (Індія).
3. Економічна думка Стародавнього Сходу (Китай).
4. Яке значення мало конфуціанство для розвитку суспільної думки Китаю?

Тести

1. Країни Давньої Індії та Китаю розвивалися в долинах рік:
 - а) Євфрат, Хуанхе, Янцзи, Ганг;
 - б) Хуанхе, Ганг, Тигр;
 - в) Інд, Хуанхе, Ганг, Янцзи.
2. Основною продуктивною силою країн Давнього Сходу були:
 - а) селяни-общинники, вільні працівники;
 - б) землероби, раби;
 - в) чиновники, раби.
3. У країнах Давнього Сходу рабство мало ознаки:

- а) античності;
- б) патріархальності;
- в) колонату.

4. Що в Стародавньому світі сприяло так званому азійському способу виробництва:

- а) участь держави у господарському житті;
- б) невтручання держави у господарське життя;
- в) витіснення господарського життя з держави?

5. Видатним представником конфуціанства у Стародавньому Китаї був:

- а) Мен-цзи;
- б) Сюнь-цзи;
- в) Лі Куй;
- г) Гунсунь Ян

6. Індійський трактат «Архамастра» – це збірка порад із питань:

- а) управління господарством;
- б) управління державою;
- в) управління домашнім господарством;
- г) управління ринком.

Теми наукових доповідей

1. Особливості ведійського та буддійського періодів в історії Індії.
2. Зміст давньоіндійського трактату «Артхашастра».

Тема 1.6 Особливості господарського розвитку та економічної думки періоду формування світових цивілізацій (VIII ст. до н.е. – V ст. н.е.)

План практичного заняття

1. Господарство стародавньої Греції.
2. Господарство стародавнього Риму.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Відновлення економіки античних держав Надчорномор'я після періоду занепаду.
2. Гомерівський період («темні століття»): рівень економіки, ремесла, власність на землю.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які галузі виробництва розвинули стародавні греки? Якого рівня досягли їхні торгівля, фінанси, кредит?
2. Як розвивалися економічні зв'язки населення Північного Причорномор'я з грецькими містами-полісами, розташованими на території України?
3. Чому господарство Стародавнього Риму називають класичним?
4. Що вам відомо про римське сільське господарство, ремесло, внутрішню і зовнішню торгівлю?
5. Через які економічні причини зазнало краху античне рабовласницьке суспільство?

Тести

1. Поліс в античному світі – це:
 - а) сільська громада;
 - б) місто;
 - в) військова організація.
2. Формування грецьких міст-полісів розпочалося:
 - а) у V–IV ст. до н. е.;
 - б) у III–II ст. до н. е.;
 - в) у VIII–VI ст. до н. е.
3. Важливими ремісничо-торговельними центрами Греції були:
 - а) Мілет, Корінф, Халіке;
 - б) Афіни, Мікени, Херсонес;

в) Карфаген, Спарта, Ольвія.

4. Грецькими міфічними богами були:

а) Аїд, Аполлон, Зевс;

б) Сварог;

в) Хорс, Велес.

5. Основні експортні товари греків:

а) оливкова олія;

б) раби;

в) фініки.

6. Грошовий обіг греки здійснювали:

а) у банках;

б) у трапезах;

в) на базарах.

7. В економічному житті Давнього Риму вирішальна роль належала:

а) торгівлі;

б) виготовленню зброї;

в) сільському господарству.

8. Римські ремісники прославилися спорудженням:

а) водопроводів, каналізації, фортець;

б) пірамід, храмів, громадських споруд;

в) споруд із цегли-сирцю, іригаційних систем, палаців.

9. Славетними ремісничими містами Римської імперії були:

а) Капуя, Парма, Падуя;

б) Ур, Урук, Лагаш;

в) Бібл, Сідон, Тір.

10. Грошовими одиницями Риму були:

а) франки, шекелі;

б) унції, динарії, соліди;

в) фунти, єни.

11. Римські банкіри, здійснюючи грошові операції, використовували:

- а) чеки, векселі перекази;
- б) кредитні картки;
- в) облігації, акції.

Теми наукових доповідей

1. Господарство сарматських племен.
2. Господарство пізніх скіфів.
3. Господарство племен зарубинецької та київської культур.
4. Господарство племен черняхівської культури.
5. Господарство племен Лісостепу VII–IV ст. до н. е. (осіле землеробство). Криза економічної системи Великої Скіфії, завершення греко-скіфської доби.

Тема 1.7 Господарство та економічна думка суспільства Європейської цивілізації в період середньовіччя (V–XV ст.).

План практичного заняття

1. Загальна характеристика середньовічної економіки.
2. Розвиток ремесла та торгівлі у середньовіччі.
3. Поява та розвиток Київської Русі.
4. Соціально-економічні норми «Руської правди».

Матеріали для самостійної підготовки

1. Формування системи особистої та поземельної залежності селян.

Устрій феодального господарства: панщина, оброк.

2. Економічна специфіка часів раннього феодалізму.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте шляхи формування, форми і типи власності в добу середньовіччя.

2. Якими загальними рисами характеризувалося феодальне господарство? Назвіть його основні виробничі форми.
3. Розкрийте особливості становлення феодального господарства у країнах Західної Європи.
4. Охарактеризуйте ознаки, різновид європейської торгівлі в середні віки, її головні шляхи і райони.
5. Які були форми землеволодіння на українських землях в IXст. – першій половині XIV ст.?
6. Які категорії залежних селян були в Київській Русі?
7. Назвіть особливості утворення і розвитку українських міст в період середньовіччя.
8. Яким було українське ремісництво в X–XIII ст.?
9. Якими були економічні причини і наслідки феодальної роздробленості Київської Русі?

Тести

1. Основний вид господарювання в період середньовіччя:
 - а) ремесло;
 - б) торгівля;
 - в) землеробство.
2. У добу середньовіччя домінувало господарство:
 - а) натуральне;
 - б) просте товарне;
 - в) розвинуте товарне.
3. Місце людини у феодальному суспільстві визначалося:
 - а) походженням;
 - б) заслугами;
 - в) освітою.
4. Феодальна рента – це:
 - а) панщина;

- б) натуральний оброк;
- в) грошовий оброк;
- г) усі відповіді правильні.

5. Середньовічна економіка була:

- а) аграрно-ремісничою;
- б) індустріальною;
- в) постіндустріальною.

6. У Франкському королівстві в V–VI ст. відбувався процес зміни форми землеробської громади:

- а) на сусідську;
- б) на родову;
- в) на колективну.

7. Епоха середньовіччя існувала:

- а) у VIII–XIII ст.;
- б) у IX–XVI ст.;
- в) у V–XV ст.

8. Смердами в Київській Русі називали:

- а) вільного селянина;
- б) раба;
- в) ремісника.

9. Рядовичами у Київській Русі називали:

- а) людей без суспільного становища;
- б) невільників і рабів;
- в) селян, які уклали угоду з феодалом.

10. Місто в Київській Русі складалося з кількох частин, центральна називалася:

- а) дитинець;
- б) майдан;
- в) площа.

Теми наукових доповідей

1. Напади готів на українські землі. Переселення на українські землі гунів, гунська епоха.
2. Економіка українських земель у складі Золотої Орди.
3. Статус селян та економічне життя городян в Київській Русі.
4. Боярство як різновид феодалів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тема 2.1 Формування передумов ринкової економіки в країнах Європейської цивілізації (XVI ст. – перша половина XVII ст.).

План практичного заняття

1. Причини та наслідки великих географічних відкриттів.
2. Буржуазні революції, поява та розвиток мануфактур.
3. Поява та розвиток меркантилізму.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Характеристика етапу становлення централізованих імперій.
2. Особливості господарського розвитку українських земель у XVI–XVII століттях.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Визначте історичні умови виникнення меркантилізму.
2. Вкажіть спільні риси та відмінності раннього та пізнього меркантилізму.
3. Яку роль у соціально-економічному розвитку країн відіграли великі географічні відкриття?

4. У чому полягає суть первісного нагромадження капіталу?

5. Обґрунтуйте твердження про те, що зародження індустріального суспільства у країнах Західної Європи почалося в XVI ст.

6. Чому Нідерланди вважаються взірцевою країною становлення ринкової економіки в XVII ст.?

7. Подайте характеристику особливостей становлення та розвитку мануфактурного виробництва в Європі.

Тести

1. Географічні відкриття були спричинені:

- а) господарськими і науково-технічними потребами;
- б) сприянням абсолютизму;
- в) потребами заможних станів у привізних товарах;
- г) усі відповіді правильні.

2. Наслідки Нідерландської революції:

- а) голландський флот став найбільшим у світі;
- б) країна з аграрної перейшла у стадію індустріального розвитку;
- в) утворено велику колоніальну імперію;
- г) усі відповіді правильні.

3. Іспанія визнала незалежність Голландії:

- а) у 1509 р.;
- б) у 1609 р.;
- в) у 1709 р.

4. Внаслідок географічних відкриттів колоніальними імперіями стали:

- а) Німеччина, Норвегія;
- б) Іспанія, Португалія;
- в) Японія, Італія.

5. Революція цін в Європі відбулася:

- а) у 1550–1650 рр.;
- б) у 1500–1550 рр.;

в) у 1492–1500 рр.

6. Революція цін почалася:

а) в Московському царстві, Литовському князівстві;

б) в Османській імперії;

в) в Іспанії, Португалії.

7. Передумовами індустріалізації сільського господарства були:

а) створення нових форм земельної власності;

б) перетворення товарної ренти на грошову;

в) зростання товарності;

г) усі відповіді правильні.

8. Кругосвітню подорож здійснила експедиція на чолі:

а) з Васко да Гама;

б) з Бартоломео Діашем;

в) з Фернандо Магелланом.

9. Важливою передумовою Нідерландської революції 1566–1609 рр. була:

а) реформація в Європі;

б) фанатизм;

в) заснування Ордену єзуїтів.

10. Хід економічного розвитку Нідерландів гальмували:

а) католицька Іспанія;

б) інквізиція;

в) високі податки і колоніальна залежність від Іспанії;

г) усі відповіді правильні.

11. Наприкінці XVII ст. капітал Голландії перемістився:

а) у сферу торгівлі;

б) у сферу мореплавства;

в) у банківську сферу.

12. Для розвитку Англії велике значення мали:

а) аграрний переворот XVI–VIII ст.;

б) створення Вест-Індійської та Ост-Індійської торговельних компаній;

в) піратство і работоргівля;

г) усі відповіді правильні.

13. Наприкінці XVI ст. найбільшим портовим містом Нідерландів став:

а) Амстердам;

б) Роттердам;

в) Утрехт.

14. Колумб здійснив до Америки:

а) одну експедицію в 1492 р.;

б) дві експедиції 1492 і 1493–1496 рр.;

в) три експедиції;

г) чотири експедиції.

15. США утворились:

а) у 1776 р.;

б) у 1786 р.;

в) у 1789 р.

16. До Європи з Америки було завезено:

а) просо, кавуни, ячмінь;

б) кукурудзу, картоплю, індиків;

в) рис, часник, виноград;

г) усі відповіді правильні.

Теми наукових доповідей

1. Економічна система Запорізької Січі.
2. Початок колоніалізму та економічний поділ світу.

Тема 2.2 Суть та наслідки промислового перевороту у світі

План практичного заняття

1. Особливості промислового перевороту в Англії.

2. Особливості промислового перевороту у Франції.
3. Особливості промислового перевороту в Німеччині.
4. Науково-технічні винаходи в період промислової революції.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Особливості індустріалізації США.
2. Промислова революція в Україні.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Яке значення мали буржуазні революції для становлення ринкової економіки? Порівняйте причини та наслідки буржуазних революцій у Нідерландах та Англії.
2. Поясніть, чому Англію називають країною класичного первісного нагромадження капіталу. Визначте чинники, що зумовили її перетворення на лідера світового економічного розвитку.
3. Визначте передумови та наслідки промислової революції.
4. Подайте визначення терміна «мануфактура», її типи. Розкрийте особливості мануфактурного періоду в розвитку промисловості у країнах Західної Європи та США.
5. Проаналізуйте зміни, що відбулися в земельних відносинах в Українській гетьманській державі та Слобідській Україні протягом другої половини XVII–XVIII ст.
6. Проаналізуйте форми землеволодіння на правобережних та західноукраїнських землях.
7. Охарактеризуйте передумови, основні етапи та наслідки промислового перевороту в Східній Україні. Які його особливості?
8. Коли почався і як відбувався промисловий переворот у Західній Україні?

Тести

1. Батьківщиною промислового перевороту були:

- а) Франція;
- б) Англія;
- в) Іспанія;
- г) США.

2. Важливими чинниками промислового перевороту в Англії були:

- а) буржуазно-демократична революція середини XVII ст.;
- б) чартистський рух;
- в) політика партії торі;
- г) політика партії вігі.

3. Важливий політичний чинник становлення економічної основи цивілізації нового типу в Англії:

- а) двопартійна система;
- б) формування нації;
- в) правління королеви Вікторії.

4. Промисловий переворот у Німеччині відбувся:

- а) у 1795–1830 рр.;
- б) у 1830–1870 рр.;
- в) у 1871–1895 рр.

5. Механічна прялка Дженні була винайдена у 1764 р.:

- а) Джеймсом Уаттом;
- б) Джорджем Стефенсоном;
- в) Джемсом Харгривсом.

6. У 1825 р. в Англії було збудовано першу у світі залізницю, яка з'єднала:

- а) Манчестер і Ліверпуль;
- б) Лондон і Оксфорд;
- в) Глостер і Ньюпорт.

7. Промисловому перевороту в США сприяло:

- а) вигідне географічне розташування;
- б) посередництво у торгівлі зброєю;
- в) гасло «Америка для американців»;
- г) усі відповіді правильні.

Теми наукових доповідей

1. «Пруський» та «американський» шляхи розвитку капіталізму в сільському господарстві.
2. Визрівання передумов скасування кріпосницької системи в українських землях.

Тема 2.3 Ринкове господарство країн в період монополістичної конкуренції (друга половина XIX ст. – початок XX ст.).

План практичного заняття

1. Господарство провідних країн світу в другій половині XIX ст. – поч. XX ст.).
2. Марксистська економічна теорія.
3. Німецька альтернативна школа політекономії.
4. «Маржинальна революція».

Матеріали для самостійної підготовки

1. Соціально-економічний розвиток українських земель.
2. Фактори промислового відставання Англії.
3. Становлення ринкової економіки Японії. Революція Мейдзі.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Подайте порівняльну характеристику першого промислового перевороту та другої науково-технічної революції.

2. Яку роль відіграла Перша світова війна в соціально-економічному розвитку країн-учасниць?

3 Назвіть основні методологічні засади маржиналізму.

4 Вкажіть основні методологічні особливості австрійської школи граничної корисності.

5. Які структурні зміни відбулися в економіці провідних країн світу протягом останньої третини ХІХ ст. – на початку ХХ ст.?

6. Якими були передумови та наслідки створення монополістичних об'єднань? Назвіть основні форми монополій.

7. Що було характерним для економічного розвитку Японії в другій половині ХІХ ст.?

8. Якими були економічні причини Першої світової війни?

Тести

1. Найважливішим винаходом останньої третини ХІХ ст. був винахід динамо-машини:

- а) Н. Отто, Німеччина, 1887 р.;
- б) Р. Дизелем, Німеччина, 1893 р.;
- в) В. Сіменсом, Німеччина, 1867.

2. Головною причиною відставання промислового розвитку Англії на початку ХХ ст. були:

- а) мілітаризація економіки;
- б) розвиток торгового флоту;
- в) фізичне і моральне старіння виробничої бази.

3. Наприкінці ХІХ ст. високими темпами розвивалася економіка:

- а) Англії;
- б) США;
- в) Франції.

4. Індустріалізація кінця XIX ст. – початку XX ст. за розвитком промисловості вивела на перше місце в Європі:

- а) Англію;
- б) Францію;
- в) Німеччину.

5. США у 1867 р. розширили свої володіння, купивши у Росії за 12 млн дол.:

- а) Сахалін;
- б) Аляску;
- в) Чукотку.

6. Найбільш незадоволеною співвідношенням сил між великими державам наприкінці XIX ст. була:

- а) Англія;
- б) Франція;
- в) Німеччина.

7. Світова економічна криза початку XX ст. припала:

- а) на 1900–1903 рр.;
- б) на 1905–1907 рр.;
- в) на 1908–1910 рр.

8. Відміна кріпацтва в Австрійській імперії для українців відбувалася:

- а) у 1848 р.;
- б) у 1852 р.;
- в) у 1860 р.

9. Важливим результатом революції Мейдзі у 1868 р. в Японії було:

- а) ліквідація феодалних володінь і привілеїв;
- б) надання самураям більших прав;
- в) ліквідація титулу імператора.

10. Україна на початку XIX ст. була у складі:

- а) Росії та Австрії;
- б) Росії та Польщі;

в) Росії та Туреччини.

11. Перший етап епохи індустріалізації в Україні відбувся:

а) у 20–40-х роках ХІХ ст.;

б) у 60–80-х роках ХІХ ст.;

в) у 80–90-х роках ХІХ ст.

12. У 1863 р. почалося будівництво першої залізниці:

а) з Києва до Фастова;

б) з Курська до Броварів;

в) з Балти до Одеси.

13. Кріпосне право у Наддніпрянській Україні було відмінено:

а) у 1848 р.;

б) у 1861 р.;

в) у 1863 р.

14. Формування фабрично-заводської промисловості західноукраїнських земель охопило такі галузі:

а) металургійну та машинобудівну;

б) текстильну та борошномельну;

в) нафтово-озокеритну, лісопильну, борошномельну.

Теми наукових доповідей

1. Австрійська школа граничної корисності. Теоретичні погляди К. Менгера, Е. Бем-Баверка, Ф. Візера.

2. Кембриджська школа. Теорії А. Маршалла.

3. Американська школа маржиналізму Д. Кларк та його теорії.

4. У. Петті як засновник класичної політичної економії в Англії.

5. Економічне вчення А. Сміта.

6. Економічне вчення Д. Рікардо

Тема 2.4 Соціально-економічний розвиток України у XIX ст. – на початку XX ст.

План практичного заняття

1. Скасування кріпацтва в Російській імперії.
2. Промисловий підйом на українських землях Російської імперії.
3. Реформи С. Вітте.
4. Реформи П. Столипіна.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Вплив німецької історичної школи на розвиток економічної думки в Україні.
2. Становлення інституціональної наукової традиції в українській економічній думці.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте економічну політику урядів Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР.
2. Назвіть основні наукові досягнення М. Туган-Барановського.
3. Порівняйте ідеї неокласицизму М. Туган-Барановського та А. Маршалла.
4. Охарактеризуйте особливості розвитку економіки України в пореформений період (60–70-ті рр. XIX ст.).
5. У чому полягає суть індустріалізації України? Якими були її наслідки до початку Першої світової війни?
6. Охарактеризувати передумови, хід і результати промислового перевороту та індустріального розвитку Східної України. Як вчені оцінюють рівень промислового розвитку Західної України?
7. Які положення аграрних реформ 1848 і 1861 рр. забезпечували розвиток ринкових відносин у сільському господарстві, а які гальмували? Поясніть необхідність, напрями і результати аграрної реформи Столипіна.

8. Порівняйте розвиток господарства українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій другої половини XIX ст. – початку XX ст.

9. Подати порівняльний аналіз промислового перевороту, індустріального розвитку, моделі формування підприємницького сільського господарства в Україні та одній із західноєвропейських країн за вибором студента.

Теми наукових доповідей

1. Особливості промислового розвитку України на межі XIX–XX ст.
2. Роль реформ 1848 та 1861 рр. у становленні ринкових відносин в Україні.
3. Роль міського самоврядування півдня України в розвитку торгівлі в другій половині XIX – початку XX ст.
4. Вплив грошової реформи С. Ю. Вітте (1895–1898 рр.) на життєвий рівень населення підросійської України.
5. Роль іноземних інвестицій у розвитку українського суспільства на початку XX ст.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Тема 3.1 Господарство та економічна думка в період державно- монополістичного розвитку суспільств європейської цивілізації (перша половина XX ст.)

План практичного заняття

1. Наслідки першої світової війни для країн Європи та США.

2. Світова економічна криза 1929–1933 рр.
3. Розвиток кейнсіанства.
4. Наслідки Першої світової війни для економіки України.
5. Політика воєнного комунізму, НЕП, індустріалізація та колективізація в УРСР.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Неокласичний синтез: П. Самуельсон, Дж. Хікс, В. Леонтьєв.
2. «Економіка пропозиції» та теорія «раціональних» чекань.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте хід, особливості та наслідки сталінської індустріалізації в Україні.
2. Як вплинула суцільна колективізація на стан сільського господарства? Назвіть основні причини голодомору 1932–1933 рр.
3. Якою була специфіка здійснення «політики воєнного комунізму» в Україні? Назвіть основні причини голоду 1921–1923 рр.
4. Проаналізуйте економічні наслідки Першої світової війни для країн, що воювали.
5. Чим різнилися шляхи виходу зі світової економічної кризи США та Німеччини?
6. Економічна криза 1929–1933 рр. та особливості її прояву в Англії та Франції

Тести

1. Роки Першої світової війни:
 - а) літо 1914 р. – осінь 1917 р.;
 - б) осінь 1915 р. – осінь 1918 р.;
 - в) літо 1914 р. – осінь 1918 р.
2. Основні бойові дії Першої світової війни відбувалися:

- а) на європейському континенті;
- б) на азійському континенті;
- в) на території Російської імперії.

3. У Першій світовій війні США воювали на боці:

- а) Троїстого союзу;
- б) країн Центральної Європи;
- в) Антанти.

4. Після Першої світової війни у найскладнішій ситуації опинилася:

- а) Японія;
- б) Франція;
- в) Німеччина.

5. План Дауеса передбачав:

- а) відновлення промислового потенціалу Німеччини;
- б) забезпечення виплат репарацій країнам-переможцям;
- в) надання Німеччині позики у сумі 200 млн дол.;
- г) усі відповіді правильні.

6. Економіка США в 1922–1929 рр. перебувала в стані:

- а) піднесення;
- б) глибокої кризи;
- в) виходу з кризи.

7. Найбільша в історії індустріального господарства світова криза відбувалася:

- а) у 1900–1903 рр.;
- б) у 1929–1933 рр.;
- в) у 1921–1924 рр.

8. План Юнга щодо Німеччини передбачав:

- а) зменшення розмірів репарацій і платежів;
- б) ліквідацію контролю над економікою Німеччини;
- в) припинення окупації Рейнської області;
- г) усі відповіді правильні.

9. «Новий курс» у США (вихід із кризи) був запропонований президентом:

- а) Теодором Рузвельтом;
- б) Франкліном Рузвельтом;
- в) Гербертом Гувером.

10. У період «нового курсу» успішно використовувалась теорія Дж. Кейнса, що означала:

- а) лібералізацію економіки;
- б) державне регулювання;
- в) меркантилізацію економіки.

11. Канцлером Німеччини внаслідок кризи 1929–1933 рр. став:

- а) П. фон Гіндербург;
- б) А. Гітлер;
- в) Ф. Еберт.

12. Українська держава, очолювана П. Скоропадським, мала найтісніші зв'язки:

- а) із Німеччиною та Австро-Угорщиною;
- б) із Радянською Росією;
- в) з Англією та Францією.

13. Після повалення влади П. Скоропадського було відновлено УНР та створено Директорію, яка взяла курс:

- а) на створення національної радянської влади;
- б) на продовження курсу гетьманської держави;
- в) на встановлення диктатури пролетаріату.

14. Політику «воєнного комунізму» та неп в Україні здійснювали:

- а) Директорія;
- б) більшовики РКП(б);
- в) УКП.

15. Період НЕПу тривав:

- а) у 1919–1921 рр.;

б) у 1921–1928 рр.;

в) у 1929–1934 рр.

16. Основним джерелом індустріалізації в СРСР були:

а) націоналізація промисловості;

б) трудовий ентузіазм та примусова праця політв'язнів;

в) пограбування села;

г) усі відповіді правильні.

Теми наукових доповідей

1. Суть політики «нового курсу» Ф. Рузвельта.

2. Теорії монополії та конкуренції (Е. Чемберлен, Дж. Робінсон).

Тема 3.2 Розвиток національних економік країн Європейської цивілізації в системі світового господарства під впливом науково-технічної революції (друга половина XX ст.).

План практичного заняття

1. Наслідки Другої світової війни для країн Європи.

2. Наслідки Другої світової війни для США.

3. Німецьке економічне диво.

4. Японське економічне диво.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Суть та наслідки інформаційно-технологічної революції кінця XX – поч. XXI ст.

2. Еволюція інституціоналізму наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. та його місце в структурі сучасної світової економічної думки.

3. Розвиток світового господарства наприкінці XX ст. – початку XXI ст.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте економічний розвиток європейського регіону в умовах НТР.
2. Що зумовлює необхідність активізації економічної інтеграції європейських країн у сучасних умовах?
3. Які причини визначили відносне відставання Західної Європи у темпах економічного розвитку?
4. Назвіть основні ідейно-теоретичні положення інституціоналізму.
5. Проаналізуйте еволюцію інституціоналізму.
6. Які основні положення теорії економічного лібералізму були покладені в основу економічної політики уряду М. Тетчер?
7. Економічні та соціальні наслідки Другої світової війни.
8. Значення плану Маршала для економічного розвитку країн західного світу.
9. Які чинники зумовили надшвидкий розвиток західних країн після Другої світової війни?
10. Які чинники і проблеми економічного зростання переважають у роботах економістів-теоретиків другої половини ХХ ст.?

Тести

1. У роки Другої світової війни економіка Німеччини:
 - а) почала втрачати ознаки ринкової;
 - б) стала більш ліберальною;
 - в) перетворилася на індустріально-мілітаризовану економічну систему.
2. США розпочали переорієнтацію економіки на воєнні рейки:
 - а) з 1 вересня 1939 р.;
 - б) з 22 червня 1941 р.;
 - в) після 7 грудня 1941 р.
3. Промислове виробництво США з 1939 по 1944 рр.:
 - а) зросло більш ніж вдвічі;

б) скоротилося більш ніж вдвічі;

в) розвивалося стабільно.

4. Найбільшим замовником на виробництво зброї у США були:

а) СРСР і Китай;

б) Англія і Франція;

в) американська держава (США).

5. Понад чотири роки під час Другої світової війни економікою Франції розпоряджались:

а) Англія та США;

б) США;

в) Німеччина.

6. Війна перетворила Японію:

а) на відсталу державу;

б) на індустріально-аграрну державу;

в) на аграрну державу.

7. Справжнє економічне піднесення під час війни пережила економіка:

а) Німеччини та Японії;

б) Англії та СРСР;

в) США.

8. У 1970 р. частка військових витрат становила:

а) у США – 40 %;

б) в Японії – 7,1 %;

в) у ФРН – 23 %.

9. До середини 70-х років в розвинених країнах:

а) не вдавалося створити ефективну систему соціального забезпечення;

б) вдалося створити ефективну систему соціального забезпечення;

в) вдалося створити систему соціального захисту тільки у США та Канаді.

10. У 1974–1975 рр. у провідних країнах відбувався спад економічного розвитку внаслідок:

а) виведення військ США з Південно-Східної Азії;

- б) різкого підвищення цін на нафту і нафтопродукти;
- в) посилення конкуренції між країнами Західної Європи.

11. Підсумком економічного розвитку провідних країн світу стало виокремлення трьох панівних центрів:

- а) СРСР, Китай, США;
- б) США, Західна Європа, Латинська Америка;
- в) США, Західна Європа, Японія.

12. Група країн, що розвиваються, виникла після Другої світової війни, починаючи із:

- а) 1945 р. – до середини 50-х років ХХ ст.;
- б) середини 50-х – до середини 60-х років ХХ ст.;
- в) середини 60-х – до 90-х років ХХ ст.

13. У 1997 р. вибухнула глибока фінансова криза, яка супроводжувалась обвалом курсу акцій в таких країнах:

- а) Індонезія, Південна Корея, Малайзія, Таїланд;
- б) Мексика, Аргентина;
- в) Індія, Китай.

Теми наукових доповідей

1. Економічний зміст «холодної війни».
2. Реформа Л. Ерхарда.
3. Створення ЄС.
4. Крива Лаффера.

Тема 3.3 Економічний розвиток України в умовах радянської економічної системи

План практичного заняття

1. Господарство України на початку Другої світової війни.

2. Економічне становище в 1941–1944 рр. та повоєнна відбудова України.
3. Україна в період кризи адміністративно-командної системи.
4. Причини застійних явищ в економіці України в 70–80-х роках ХХ ст.

Матеріали для самостійної підготовки

Криза радянської тоталітарної системи і спроби її реформування, вплив на Україну.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Якими були соціально-економічні наслідки приєднання західноукраїнських земель до УРСР?
2. Охарактеризуйте окупаційну політику фашистського режиму на українських землях.
3. Визначте економічні втрати України в роки Другої світової війни.
4. Назвіть причини та наслідки голоду 1946–1947 рр.
5. Якими були причини і наслідки реорганізації управління промисловістю в 50–60-х роках в СРСР?
6. Як позначилася реформаторська діяльність М. Хрущова на становищі сільського господарства?
7. Визначте основні напрями розвитку господарства України в 60–80-х роках. Обґрунтуйте його стагнаційність.
8. Назвіть основні економічні причини розвалу СРСР.
9. Як відбувалось теоретичне осмислення засад соціалістичної моделі господарювання у працях українських вчених-економістів.

Тести

1. Радянський Союз у Західній Україні з жовтня 1939 р. по червень 1941 р. здійснював політику:

- а) створення економіки за радянським зразком;
- б) створення ринкової економіки;
- в) не втручався в економічний розвиток.

2. Відмова від участі в соціалістичному змаганні в СРСР розглядалась як:

- а) ознака нелояльності до влади;
- б) ознака демократизації в суспільстві;
- в) явище, на яке не зверталась увага.

3. А. Гітлер планував, захопивши Україну:

- а) встановити тісне співробітництво з українцями;
- б) переселити в Україну в найближчі 20 років 20 млн німців;
- в) переселити німців сюди якнайбільше, а українців та інші народи

випустити.

4. На окупованій території України фашисти:

- а) зберегли колгоспну систему з трудовими днями;
- б) ліквідували колгоспну систему;
- в) не втручалися в життя села.

5. Грошова реформа в СРСР 1947 р. здійснювалася:

- а) поступово і тривала багато років;
- б) конфіскаційними методами, які погіршували життя;
- в) змінювала тільки вид грошей.

6. Голод в Україні після Другої світової війни був:

- а) у 1946–1947 рр.;
- б) у 1945–1946 рр.;
- в) у 1947–1948 рр.

7. У 1957 р. М. Хрущов замість міністерсько-вертикальної системи управління запровадив нову:

- а) сільські та обласні ради;
- б) партійні органи в областях;
- в) ради народних господарств (раднаргоспи).

8. Волонтаристськими рішеннями Хрущова були:

- а) введення системи матеріального забезпечення громадян;
- б) сплата неустойки або відшкодування збитків боржниками;
- в) ліквідація присадибних господарств, «кукурудзяна епопея».

9. Основою радянської економіки в 70-х роках ХХ ст. були:

- а) сільське господарство та переробні галузі промисловості;
- б) паливно-енергетичний комплекс;
- в) машинобудування та комп'ютеризація.

10. Період, коли при владі в СРСР був М. Горбачов, називають часом:

- а) десталінізації;
- б) роками застою;
- в) роками перебудови.

11. Декларацію про державний суверенітет України було прийнято:

- а) 16 липня 1990 р.;
- б) 24 серпня 1991 р.;
- в) 1 грудня 1991 р.

Теми наукових доповідей

1. «Хрущовська відлига».
2. «Косигінська реформа».

Тема 3.4 Формування засад ринкового господарства в Україні (90-ті роки ХХ ст.)

План практичного заняття

1. Проголошення незалежної України та ринкова трансформація національної економіки.
2. Соціально-економічна криза та пошук напрямів її подолання.
3. Фінансово-кредитна та податкова політика, грошова реформа 1996 р.

4. Внутрішня та зовнішня економіка України.

Матеріали для самостійної підготовки

1. Думка українських науковців щодо проблем подальшого формування ринкової економічної системи.
2. Реструктуризація зовнішнього боргу: чому та як.
3. Реформа децентралізації: фінансово-економічний аспект.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які завдання необхідно було вирішити для переходу до ринкової економіки?
2. Чому процеси приватизації призвели до істотних соціально-економічних протиріч у суспільстві?
3. Які теоретичні проблеми необхідно було вирішувати українським дослідникам у 90-ті роки?
4. Як характеризуються масштаби економічних перетворень в Україні у 90-ті роки ХХ століття?
5. Яким був стан економічного потенціалу України на момент проголошення незалежності?
6. Початок реформування національної економіки: назвіть позитивні та негативні наслідки.
7. Розкрийте особливості розвитку України на початку ХХІ ст.
8. Чи може Україна перейняти досвід нових індустріальних країн Сходу у розвитку своєї економіки?
9. Порівняйте економічну політику президентів Л. Кравчука і Л. Кучми. Назвіть спільні та відмінні ознаки їхньої політики.
10. Що означає «європейський вибір» України?
11. Як вплинула політична реформа, прийнята Верховною Радою у 2004 р., на подальший розвиток України?

12. Якими були особливості розвитку України у 2007 р.? Назвіть умови вступу до СОТ.

Тести

1. Відповідно до класифікації за показником ВВП на душу населення Україна належить:

- а) до країн з високим рівнем ВВП на душу населення – понад 10 тис. дол.;
- б) до країн з рівнем, вищим від середнього – 3–10 тис. дол.;
- в) до країн з рівнем, нижчим від середній – 800 дол. – 3 тис. дол.;
- г) до країн з низьким рівнем – меншим від 800 дол.

2. В Україні передбачалося здійснення конверсії виробництва, що означало:

- а) переведення військових підприємств на випуск мирної продукції;
- б) перерозподіл фінансових ресурсів на користь цивільних галузей;
- в) зростання мілітаризації економіки.

3. Ознакою розвитку економіки в Україні у 1991–1994 рр. ХХ ст. були:

- а) глибока криза;
- б) повільне реформування;
- в) активний розвиток індустрії.

4. Негативні наслідки мілітаризації:

- а) підвищення рівня безробіття;
- б) втрата інтелектуального потенціалу;
- в) поглиблення диспропорцій в економіці.

5. Основні ознаки розвитку кризи в економіці:

- а) збільшення кількості товарів продажу;
- б) інфляція, лібералізація цін, дефіцит;
- в) регулярна виплата зарплати, наявність робочих місць.

6. Для здійснення трансформаційних перетворень 1991 р. Україна обрала шлях:

- а) ліберально-монетаристський;

- б) градуалістичний;
- в) автаркію – самоізоляцію економічної системи;
- г) усі відповіді правильні.

7. Дострокове припинення повноважень уряду і президента у 1994 р. спричинене:

- а) відсутністю політичної волі до реформ;
- б) нерішучістю впровадження змін в економіці;
- в) небажанням номенклатури втрачати свої посади;
- г) усі відповіді правильні.

8. Форми власності, наявні в Україні:

- а) приватна;
- б) суспільна;
- в) державна;
- г) усі відповіді правильні.

9. Причини формування тіньової економіки:

- а) високий рівень податків;
- б) неефективне державне управління;
- в) високий рівень політизації парламенту;
- г) усі відповіді правильні.

10. Політична реформа в Україні була зумовлена:

- а) невідповідністю президентсько-парламентської системи вимогам часу;
- б) поширенням у розвинених країнах світу парламентсько-президентської системи правління;
- в) тим, що народ не був джерелом влади;
- г) усі відповіді правильні.

Теми наукових доповідей

1. Угода про асоціацію з ЄС.
2. Помаранчева революція.
3. Революція гідності.

4. Російська агресія проти України: економічний вимір.
5. Україна та COVID-19: економічна криза природного походження.
6. Три системні виклики для України: демографічна криза, трудова міграція та тіньова економіка.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»

Згідно з навчальним планом при вивченні дисципліни «Економічна історія України та світу» бакалаври заочної форми навчання спеціальності «Міжнародна економіка» повинні написати й захистити контрольну роботу.

Номер контрольної роботи студент обирає за останніми цифрами номера своєї залікової книжки.

Обсяг роботи складає 20–25 сторінок формату А4, 1,5 інтервал, шрифт 14. Робота складається з титульного аркуша, плану роботи, основної частини, де розкриваються питання, плану контрольної роботи і списку використаних джерел.

Необхідним є *план роботи*, який передбачає вступ (відзначається актуальність теми, структура розглянутих питань, найбільш відомі автори та їхні дослідження з проблеми, що розглядається, та наукова новизна); основна частина – 2–3 питання (розглядається суть теми); висновки (підводяться підсумки роботи); список використаних джерел.

Для виконання роботи необхідно ознайомитися з джерелами, наведеними в списку, який включає наукові дослідження відомих закордонних і вітчизняних фахівців, що вивчають проблеми розвитку глобальної економіки.

Наприкінці роботи студент повинен вказати дату здачі роботи на кафедру і поставити особистий підпис.

Зразок титульного аркуша наведено в додатку А.

Тематика контрольних робіт
з дисципліни «Економічна історія України та світу»
(для студентів заочної форми навчання)

1. Передумови та економічні наслідки великих географічних відкриттів
2. Розклад феодальної та становлення ринкової економіки в XVI–XVIII ст.
3. Первісне нагромадження капіталу, його джерела, методи та результати.
4. Науково-технічна революція останньої третини XIX ст. – початку XX ст. як чинник економічного розвитку.
5. Завершення формування світового господарства в останній третині XIX ст. – на початку XX ст.
6. Економічні наслідки Першої світової війни для європейських держав і США.
7. Становище провідних країн світу у світовому господарстві напередодні Другої світової війни. Економічні причини війни.
8. «Нові індустріальні держави» та причини їх швидкого економічного зростання.
9. Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура.
10. Рабовласницька економіка на території України (господарство скіфів і сарматів, грецьких і римських колоній у північному Причорномор'ї).
11. Становлення феодальної економіки в Україні. Економічний розвиток східнослов'янських племен на території України (VI–IX ст.).
12. Становлення феодальної економіки в Київській Русі.
13. Економічний розвиток українських земель в період феодальної роздробленості. Господарство Галицько-Волинської держави (XII ст. – середина XIV ст.).

14. Економічний розвиток українських земель у складі Польського королівства та Великого князівства Литовського (друга половина XIV ст. – XV ст.).
15. Мануфактурний період української промисловості.
16. Розвиток аграрних відносин у XVI ст. – першій половині XIX ст.
17. Формування українського національного ринку. Розвиток фінансово-грошової системи на території України в XVI ст. – першій половині XIX ст.
18. Вплив Першої світової війни на економіку українських земель. Економічні програми національних урядів України (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР).
19. Економічний розвиток українських земель у складі польської держави (1920–1930-ті рр.).
20. Становлення радянської системи господарювання (1917–1921 рр.). Політика «воєнного комунізму» та її здійснення в Україні (1919–1921 рр.).
21. Нова економічна політика, її реалізація в Україні (1921–1927 рр.).
22. Соціалістична індустріалізація промисловості та її результати в Україні (1928–1937 рр.).
23. Індустріалізація сільського господарства України (1928–1937 рр.). Суцільна колективізація та її вплив на стан сільського господарства.
24. Формування командно-адміністративної системи управління народним господарством (1928–1937 рр.).
25. Економіка України в 1939–1941 рр. Соціально-економічні наслідки приєднання західноукраїнських земель до УРСР.
26. Економіка України в 1941–1945 рр. Економічна політика окупаційного режиму. Втрати господарства і населення України в роки Другої світової війни.
27. Відбудова народного господарства України (1945–1950 рр.). Індустріалізація в західноукраїнських землях.

28. Економічний розвиток в 1950-х – першій половині 1960-х рр.
Реформаторська діяльність М. Хрущова.

29. Господарська реформа 1965 р., її значення для економіки України.
Зміст і причини застійних явищ в економіці країни в 1970-х – першій половині
1980-х рр.

30. Спроби реформування радянської господарської системи (друга
половина 1980-х – 1991 рр.).

**Питання до заліку
з дисципліни «Економічна історія України та світу»**

1. Предмет економічної історії.
2. Функції економічної історії.
3. Методи історико-економічного аналізу і періодизація економічної історії.
4. Господарське життя первісної людської доби.
5. Особливості економіки та економічної думки держав Стародавнього Сходу.
6. Антична система господарства. Утворення рабовласницької економіки.
7. Господарство афінського полісу (Стародавня Греція).
8. Господарський розвиток стародавніх держав на території країн СВД.
9. Зародження античної економічної думки.
10. Загальна характеристика феодалізму.
11. Середньовічне ремесло, значення його цехової організації.
12. Торгівля та фінанси феодальної системи господарства.
13. Основні ознаки феодальної економіки Франції.
14. Особливості феодальної економіки Англії, Німеччини, Японії.
15. Економічна думка Київської Русі.
16. Яку роль відігравали міста та ремесла в Київській Русі?
17. Які категорії залежних селян сформувалися в Україні у період аграрного суспільства V–XV ст.?
18. Охарактеризуйте рівень розвитку фінансової системи в Україні у V–XV ст.
19. Визначте напрями та суть економічної думки в Україні доби середньовіччя.
20. Первісне нагромадження капіталу, його джерела, методи та результати.

21. Розвиток економічної думки середньовіччя.
22. Передумови і наслідки великих географічних відкриттів.
23. «Революція цін». Фізіократія.
24. Як революція цін вплинула на розвиток ринкових відносин в окремих регіонах Європи?
25. Визначте основні джерела первісного нагромадження капіталу.
26. Поясніть, чому мануфактурне виробництво є основою генези індустріального суспільства.
27. Перша наукова революція XVI–XVII ст.
28. Первісне нагромадження капіталу в Англії.
29. «Пруський» та «американський» шляхи розвитку капіталізму в сільському господарстві.
30. Визрівання передумов скасування кріпосницької системи в українських землях.
31. Економічні наслідки Першої світової війни.
32. Соціально-економічний розвиток українських земель наприкінці XIX – початку XX століть.
33. Австрійська школа граничної корисності. Теоритичні погляди К. Менгера, Е. Бем-Баверка, Ф. Візера.
34. Кембриджська школа. Теорії А. Маршалла.
35. Американська школа маржиналізму. Д. Кларк та його теорії.
36. Аграрна реформа 1861 р. в Росії та її здійснення в Україні.
37. Промисловий переворот у Великій Британії, його джерела та соціально-економічні напрями.
38. Особливості промислового перевороту у Франції.
39. Особливості промислового перевороту в Німеччині.
40. Особливості промислового перевороту в США.
41. Економіка Великої Британії на межі XIX–XX ст. Причини втрати світової економічної першості.
42. Промисловий переворот в Україні наприкінці XIX – початку XX ст.

43. Економічна думка в Україні наприкінці ХІХ – початку ХХ ст.
44. Періоди процесу етатизації.
45. Економічна криза 1929–1933 рр.
46. Економічні наслідки Другої світової війни.
47. Економічні наслідки науково-технічної революції.
48. Економічні наслідки розпаду колоніальної системи.
49. Загальний ринок і Європейський Союз та тенденції розвитку економіки Заходу в другій половині ХХ ст.
50. Економічна політика «воєнного комунізму».
51. Економічна політика України 20-х років. НЕП.
52. Згорання політики НЕПу. Перші «п'ятирічки».
53. Економіка України в 1939–1950 рр.
54. Господарський розвиток України у 50–80 рр. ХХ ст.
55. Розвиток економічної науки в Україні в радянський період.
56. Визначте основні тенденції господарського розвитку України на сучасному етапі.
57. Визначте позитивні та негативні наслідки «третьої індустріалізації» України.
58. Яким чином змінювалася економічна стратегія в СРСР та УРСР у повоєнний період?
59. У чому полягають особливості та економічні наслідки колективізації 20–30-х років в Україні?
60. У чому суть командно-адміністративної системи управління у 20–30-х роках? Її позитивні та негативні сторони.

ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Поточний контроль є обов'язковим елементом навчання як складової процесів освіти. Контроль – це система перевірки і оцінювання результатів навчання, тобто контроль знань, умінь і навичок бакалаврів, як результату вивчення модуля «Економічна історія України та світу». Практика і чисельні наукові дослідження підтверджують стимулюючу роль різноманітних видів контролю у мотиваційній поведінці студентів.

Рейтингова система спрямована на підвищення ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу бакалаврів, спонукає їх до ініціативи. Одним з елементів рейтингової системи є модульний контроль знань, умінь і навичок, який дозволяє ефективно і об'єктивно оцінювати успішність бакалаврів.

Для визначення рівня знань, умінь і навичок студентів під час вивчення дисципліни «Економічна історія України та світу» використовуються такі форми і методи контролю:

- поточний контроль за результатами вивчення кожного змістового модуля передбачає виявлення рівня засвоєння лекційного матеріалу і вміння використовувати його для вирішення практичної ситуації, проводиться у вигляді письмової роботи, яка передбачає тестування;

- оцінювання роботи бакалаврів на практичних заняттях передбачає оцінку систематичності та активності роботи під час обговорення питань тієї чи іншої теми, активність під час виконання індивідуальних завдань;

- підсумковий контроль. За умовами кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, що набрали у сумі за змістовими модулями більше ніж 36 % балів від їхньої загальної кількості. Підсумковий контроль здійснюється у письмовій формі.

Загальна підсумкова оцінка складається із суми отриманих студентом балів за результатами проміжних контрольних заходів та виконання індивідуального завдання на заліку.

Максимальна кількість балів, яку студент денної форми навчання може набрати за результатами поточної успішності, становить 70 балів; за результатами виконання індивідуального завдання на заліку – 30 балів.

Об'єктом оцінювання поточного контролю знань студентів є:

- 1) систематичність і активність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни;
- 2) рівень виконання модульних завдань;
- 3) рівень виконання завдань для самостійного опрацювання.

За систематичність і активність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни протягом семестру студент може отримати 5 або 10 балів (із 70, якими оцінюється вся робота, винесена на поточний контроль), а саме оцінюються:

- 1) активність в обговоренні питань семінарів, у тому числі при отриманні позитивних оцінок «задовільно» і «добре» – 5 балів;
- 2) отримання протягом семестру не менше двох оцінок «добре» та/або «відмінно» – 10 балів.

Максимальна оцінка за виконання завдання для самостійного опрацювання, що полягає в підготовці наукової доповіді обсягом 20–25 сторінок за тематикою винесених на самостійне вивчення питань курсу, становить 10 балів (із 70).

Об'єктом поточного контролю знань студентів заочної форми навчання ЦЗН університету є контрольні роботи з дисципліни за темами, що затверджені кафедрою економічної теорії та міжнародної економіки. Такі самостійно виконані індивідуальні письмові роботи перевіряються викладачем і підлягають захисту в процесі співбесіди. Максимальна оцінка за виконання контрольної роботи – 10 балів. Без підготовленої контрольної роботи студент до заліку не допускається.

Залік з курсу проводиться за завданнями, складеними відповідно до програми дисципліни, які доводяться до відома студентів на початку семестру.

Залік проводиться відповідно до графіка, розробленого деканатом.

Загальна оцінка з курсу визначається за сумою балів за результатами поточного та підсумкового контролю.

«Відмінно» виставляється студенту, який всебічно, безпомилково, в логічній послідовності й ґрунтовно відповідає на запропоновані йому запитання ККР, демонструє чітке володіння понятійним апаратом та засвоєння основних і додаткових джерел, вільно виконує практичні завдання, передбачені навчальною програмою курсу.

«Добре» виставляється студенту, який надав повні відповіді на поставлені запитання ККР, володіє методами виконання практичних завдань, але припустився логічної непослідовності, не може повною мірою здійснити узагальнення або сформулювати власні оцінки щодо досліджуваних явищ та залежностей.

«Задовільно» отримує студент, який дає загалом правильні відповіді на поставлені питання, показує достатній рівень знань з основного програмного матеріалу, але припускається помилок у використанні понятійного апарату, надає недостатньо обґрунтовані відповіді, недостатньо орієнтується в джерелах.

«Незадовільно» виставляється студенту, який надає неправильні, неповні відповіді на запитання, або не дає їх зовсім, не знає істотних елементів навчального матеріалу і не орієнтується в джерелах, припускається значущих помилок. Результати тестування, виконання тематичних робіт, заохочувальні та штрафні бали перераховуються відповідно до шкали оцінювання, поданої в таблиці 1.

Таблиця 1 – Шкала оцінювання результатів навчання

Відсоток набраних балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за літерною шкалою
1	2	3
більше 90–100 включно	Відмінно	A
більше 80–89 включно	Добре	B
більше 74–79 включно		C

Продовження таблиці 1

1	2	3
більше 65–73 включно	Задовільно	D
більше 6–64 включно		E
більше 25–59 включно	Незадовільно, з можливістю повторного складання	FX
від 0 до 25 включно	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоконенко О. В. Історія економічних вчень : конспект лекцій / О. В. Білоконенко. – Київ : Українсько-Фінський інститут менеджменту і бізнесу, 2003. – 90 с.
2. Білорус О. Глобалізація і національна стратегія України / О. Білорус. – Броди : Просвіта, 2001. – 300 с.
3. Бунятян К. Історія стародавнього світу : підручник / К. Бунятян. – Київ : Либідь, 1997. – 240 с.
4. Горкіна Л. П. ХХ століття в історії української економічної думки: коротка ретроспектива : монографія / Л. П. Горкіна, М. Г. Чумаченко, О. О. Шубін. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – 141 с.
5. Економіка зарубіжних країн : навч. посіб. / За заг. ред. Ю. Г. Козака. – Київ : ЦУЛ, 2003. – 352 с.
6. Історія України : навч. посіб. / В. А. Кротюк, І. Г. Мухіна, О.Ю. Панфілов [та ін.]. – Харків : ФОП Данилко Н. С., 2016. – 526 с.
7. Історія економіки та економічної думки: ХХ – початок ХХІ ст. : навч. посіб. / В. В. Козюк, Л. А. Родіонова, Т. І. Вергелес та ін. – Київ : Знання, 2011. – 582 с.
8. Лазарович М. В. Економічна історія : курс лекцій / М. В. Лазарович, Б. Д. Лановик. – 6-те вид., стер. – Київ : Вікар, 2012. – 477 с.
9. Ущатовський Ю. В. Ідеї інституціоналізму в економічній думці України ХІХ – початку ХХ ст. : монографія / Ю. В. Ущатовський. – Київ : КНЕУ, 2012. – 259 с.
10. Шевченко О. О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії : навч. посіб. / О. О. Шевченко. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.
11. Цифровий репозиторій ХНУМГ ім. О. М. Бекетова [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу:

<http://www.eprints.kname.edu.ua>, вільний (дата звернення: 29.04.2023). – Назва з екрана.

12. Офіційний портал Кабінету Міністрів України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>, вільний (дата звернення: 29.04.2023). – Назва з екрана.

13. Міністерство фінансів України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>, вільний (дата звернення: 29.04.2023). – Назва з екрана.

14. Державна служба статистики України [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>, вільний (дата звернення: 28.04.2023). – Назва з екрана.

15. Світовий банк [Електрон. ресурс] : сайт. – Електрон. дані – Оновлюється постійно. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org.ua>, вільний (дата звернення: 28.04.2023). – Назва з екрана.

ДОДАТОК А

Зразок оформлення титульного аркуша контрольної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

Кафедра економічної теорії та міжнародної економіки

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з дисципліни

«Економічна історія України та світу»

на тему _____

варіант № ____

Виконав(-ла) _____

Група _____

Перевірив _____

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
20____

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять, організації самостійної
та виконання контрольної робіт
з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної
форм навчання зі спеціальності 051 – Економіка,
освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»)*

Укладач **ЯРМАК** Ольга Віталіївна

Відповідальний за випуск *Ю. В. Федотова*
Редактор *О. А. Норик*
Комп'ютерне верстання *О. В. Ярмак*

План 2022, поз. 268М

Підп. до друку 23.11.2023. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 3,4.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.